

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Den Haag
13 mei 2008

Ons kenmerk
PO/ZO/10138

Onderwerp
Resultaten evaluatieonderzoek schakelklassen in
het schooljaar 2006-2007

1. Inleiding

Schakelklassen zijn bedoeld voor leerlingen in het primair onderwijs die te kampen hebben met een grote taalachterstand. Aan die leerlingen wordt een jaar lang intensief taalonderwijs aangeboden om de taalachterstand in te lopen. De schakelklassen zijn, na een pilotjaar in 2005-2006 waarvan de evaluatie uitwees dat er reden was voor 'voorzichtig optimisme' (Kamerstukken II 2007/08, 30 313, nr. 39), in het schooljaar 2006-2007 van start gegaan.

Het voorkomen en aanpakken van taalachterstanden vormt een belangrijk onderdeel van mijn doelstelling om bij kinderen in het basisonderwijs het taalniveau te verhogen. Niet voor niets is één van de doelstellingen van mijn Kwaliteitsagenda Primair Onderwijs, dat de taalachterstand van achterstandsleerlingen aan het einde van de basisschool in 2011 met 40% gereduceerd is ten opzichte van het meetjaar 2002. (Kwaliteitsagenda Primair Onderwijs "Scholen voor morgen", Kamerstukken II 2007/08, 31 293, nr. 1). Schakelklassen zijn een instrument in het bereiken van die doelstelling. Met de G31 zijn prestatieafspraken gemaakt over het aantal leerlingen dat moet deelnemen aan een schakelklas in de periode 2006-2010. Deze afspraken vallen binnen het kader van de Meerjarige Ontwikkelingsprogramma's (MOP's) van het grote Stedenbeleid.

Hierbij ontvangt u het onderzoeksrapport "Inrichting en effecten van schakelklassen. Resultaten van het evaluatieonderzoek schakelklassen in het schooljaar 2006/2007". Dit onderzoek is in opdracht van het ministerie van OCW uitgevoerd door het ITS in Nijmegen en het SCO-Kohnstamm Instituut in Amsterdam. In het schooljaar 2006-2007 is onderzocht welke varianten schakelklassen er zijn opgezet, wat de ervaringen zijn met de uitvoering en wat de effecten zijn op de (taal)prestaties van kinderen. In het schooljaar 2006-2007 zijn in 49 gemeenten 176 schakelklassen opgezet voor in totaal circa 2250 leerlingen. In deze brief informeer ik u over de resultaten van schakelklassen.

2. Effecten van schakelklassen op zowel cognitief als niet-cognitief gebied

Op cognitief gebied zijn de resultaten over het algemeen positief. De meeste kinderen uit schakelklassen zijn méér vooruit gegaan met taal en lezen dan de kinderen uit de controlegroep. De kopklassers hebben na het schakeljaar hogere scores op de Cito Eindtoets gehaald en hogere adviezen

voor het voortgezet onderwijs gekregen. Vooral de winst bij begrijpend lezen in de midden- en bovenbouwgroepen is opvallend en verheugend. Aangetoond is dat het instrument schakelklas voor allochtone leerlingen (in de midden- en bovenbouwschakelklassen van dit onderzoek zitten geen autochtone leerlingen) bijdraagt aan vermindering van achterstanden in begrijpend lezen, een vaardigheid die cruciaal is voor verder schoolsucces. Ook blijken allochtone leerlingen uit schakelklassen beter te gaan rekenen.

In dit onderzoek is ook gekeken naar eventuele effecten op niet-cognitief gebied. Kinderen in het schakeljaar zijn in het algemeen met veel plezier naar school gegaan. Kinderen uit schakelklassen ervaren het (gedeeltelijk) onderwijs krijgen in een aparte groep niet als negatief. Uit het onderzoek blijkt dat ze zich op hun gemak voelen in de schakelklas en niet gestigmatiseerd.

In dit onderzoek is afzonderlijk in beeld gebracht hoe het staat met de schakelklassen voor neveninstromers. Deze schakelklassen bieden onderwijs aan leerlingen die recent naar Nederland zijn gekomen en het Nederlands niet of nauwelijks beheersen. Deze leerlingen kunnen niet meedoen aan het effectonderzoek omdat er bij hen vanwege hun geringe beheersing van het Nederlands, geen standaard begintoetsen kunnen worden afgenomen die vergelijkbaar zijn met toetsen die leeftijdsgenoten in het basisonderwijs maken. De leerkrachten hebben wel hun mening gegeven. Volgens hen maken de leerlingen gedurende het programma een zeer snelle talige ontwikkeling door. De groei van de woordenschat van deze leerlingen verloopt relatief sneller dan de ontwikkeling van leerlingen in het regulier onderwijs. Ondanks dat ze aan het einde van de schakelklas nog steeds een achterstand in hun woordenschat hebben, is hun zelfstandigheid en zelfvertrouwen zo gegroeid dat ze toch de overgang naar het regulier onderwijs kunnen maken.

3. Gekozen schakelklasvarianten en doelgroepen

Van de mogelijke schakelklasvarianten (voltijd, deeltijd en verlengde schooldag) is het meest gekozen voor de voltijdvariant. Bij de meeste scholen is een schakelklas alleen bestemd voor leerlingen van de school zelf. In de meeste gevallen is het schakeljaar geen extra jaar bovenop de acht jaar basisonderwijs, maar een 'gewoon' jaar waarin extra intensief gewerkt wordt. Bij de instroomgroep wordt er wel standaard een jaar langer over de basisschool gedaan en dit geldt uiteraard ook voor de 'kopklas'.

Allochtone leerlingen met een taalachterstand zijn de belangrijkste doelgroep van de schakelklas. Andere belangrijke doelgroepen zijn leerlingen die laag scoren op taal/lezen, leerlingen met een lage woordenschat en autochtone leerlingen met een taalachterstand. Meestal geen doelgroep zijn: leerlingen die niet gedijen in een grote klas/daar niet genoeg aandacht kunnen krijgen, leerlingen bij wie een verwijzing naar het speciaal (basis)onderwijs dreigt en dyslectische leerlingen.

4. Ervaringen en succesfactoren

Bij zowel gemeentebesturen, schooldirecteuren, interne begeleiders als leerkrachten van de schakelklassen overheersen enthousiasme, motivatie en het gevoel met een succesvolle activiteit bezig te zijn. Volgens de gemeentebesturen zijn de belangrijkste punten van succes de motivatie bij alle betrokkenen om schakelklas(sen) tot stand te brengen en de inzet en kwaliteit van de leerkrachten. De

mogelijkheid aan te sluiten bij lokaal beleid en bij bestaande voorzieningen, de goede lokale ondersteuning en de goede communicatie worden door hen als zeer positief ervaren.

De leerkrachten zijn heel positief over het enthousiasme van de leerlingen in de schakelklas en het (kunnen) werken in een kleine groep. Ook zijn zij heel positief over al zichtbare effecten op cognitief gebied. Vaak genoemd worden een duidelijke vooruitgang in woordenschat, spelling, technisch en begrijpend lezen en spreekvaardigheid. In de schakelklassen wordt veel gebruik gemaakt van eigen materiaal (94%), specifieke remediërende materialen/methoden, materialen uit orthotheek (88%), algemene methode(n) die ook in de andere klassen gebruikt worden (86%) en specifieke methode(n) voor Nederlands als tweede taal (77%).

Op sociaal-emotioneel gebied wordt door veel leerkrachten ook vooruitgang geconstateerd. Hierbij wordt vaak genoemd dat het zelfvertrouwen van de leerlingen toegenomen is, omdat ze het Nederlands beter beheersen en in een kleinere groep zitten.

De ouders zijn tevreden met de deelname van hun kind aan een schakelklas. Zij zijn tevreden met de vorderingen en tonen er vrij veel belangstelling voor. Zij zijn blij met deze kans voor hun kind. De ouders vinden niet dat het stigmatiserend werkt. Ouders hebben wel bezwaren tegen schakelklassen met veel zwakke leerlingen en tegen klassen met leerlingen van verschillende leeftijden.

5. Schakelklassen als instrument voor bestrijding van achterstanden

De overwegende opinie is dat schakelklassen een goed nieuw instrument zijn binnen het onderwijsachterstandenbeleid. De volgende stellingen zijn door zowel gemeentelijke coördinatoren, directies als leerkrachten sterk onderschreven:

- * schakelklassen zijn een manier om meer uit kinderen te halen dan via regulier onderwijs mogelijk is;
- * schakelklassen bieden de kans een nieuwe aanpak te ontwikkelen;
- * schakelklassen zijn een manier om te voorkomen dat talenten onderbenut blijven.

Eventuele argumenten tegen schakelklassen, zoals de kans dat ze stigmatiserend werken, niveauperlagingsproblemen in de hand werken omdat zwakke leerlingen bij elkaar in één groep worden geplaatst en geringe kosteneffectiviteit, krijgen nauwelijks steun.

6. Tot slot

Ook over het nu lopende schooljaar (2007-2008) worden de schakelklassen geëvalueerd. De gegevens daarover zullen naar verwachting begin 2009 beschikbaar zijn. Omdat er in het schooljaar 2007-2008 aanzienlijk meer schakelklassen in het onderzoek zijn betrokken, zullen de onderzoekers nog beter in staat zijn verbanden te ontdekken en verklaringen voor effecten te vinden.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Sharon A.M. Dijkma